

Tilburg University

Toegang tot het strafrecht

Groenhuijsen, M.S.

Published in:
Delikt en Delinkwent

Publication date:
2011

Document Version
Peer reviewed version

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Groenhuijsen, M. S. (2011). Toegang tot het strafrecht: Een slachtofferperspectief. *Delikt en Delinkwent*, 41(3), 209-219.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Toegang tot het strafrecht – een slachtofferperspectief

1. In de Nederlandse rechtszalen zien we alleen het topje van de ijsberg. Laten we het maar gewoon zeggen zoals het is: de strafrechter wordt in de dagelijkse praktijk niet uitgenodigd een oordeel te vellen over een representatieve selectie van gepleegde misdrijven. Een grote meerderheid van strafbare feiten blijft aan zijn oog onttrokken. Een belangrijke vraag is natuurlijk in hoeverre er een zeker systeem valt te ontdekken in de schifting van zaken die al dan niet tot een rechterlijk vonnis leiden. Een niet te verwaarlozen factor in het totale proces van ‘attrition’ wordt gevormd door het gedrag van degenen die door de gepleegde misdrijven zijn benadeeld. Zij zijn als geen ander op de hoogte van de delicten. Velen kiezen er nochtans voor het hun overkomen criminele onrecht niet ter kennis van de politie te brengen. Deze kwestie wordt in de literatuur besproken onder de noemer van de aangiftebereidheid van burgers. Het wetenschappelijk onderzoek over aangiftebereidheid is enorm van omvang.¹ Daarom kan het niet de bedoeling van dit editorial zijn om alle bekende gegevens hieromtrent te herhalen of samen te vatten. Ik stel vast dat de gedachtenvorming over dit onderwerp in de literatuur vooral vanuit een criminologische invalshoek is aangevat. Het perspectief wordt dan veelal bepaald door factoren die de werking van het strafrechtelijk systeem bepalen. In deze bijdrage wordt het vraagstuk van de aangiftebereidheid specifiek belicht vanuit het gezichtspunt van de betrokken slachtoffers. Dat brengt een belangrijke beperking van de stof met zich mee. Ik zal de aangiftebereidheid eerst plaatsen in een victimologische context (onder 2). Daarna vermeld ik enkele van de meest saillante empirische gegevens (onder 3) met een beschouwing omtrent onderliggende oorzaken en implicaties (onder 4). Het betoog wordt afgerond met conclusies en een aantal aanbevelingen (onder 5).

2. Teneinde de aangiftebereidheid te kunnen contextualiseren in een victimologisch perspectief, is het nodig om aan te stippen wat doorgaans de harde kern vormt van wetenschappelijk onderzoek op dit gebied.² Victimologie richt zich in hoofdzaak op het vaststellen van de frequentie en de aard van gepleegde misdrijven, op de reacties die de getroffen slachtoffers vertonen, de behoeften van die slachtoffers in de nasleep van een delict en op de vraag hoe de negatieve gevolgen van misdrijven zoveel mogelijk kunnen worden beperkt. Daarbij wordt een prominente rol ingeruimd voor het strafrechtelijk systeem: een aanzienlijk deel van het onderzoek is gericht op het verwerven van inzicht in de vraag hoe het strafrechtelijke systeem kan vermijden dat er onbewust (en zeker onbeoogd) nieuw nadeel wordt gestapeld op het door het delict veroorzaakte onheil, en – omgekeerd – langs welke weg kan worden bevorderd dat er in het strafrecht zoveel mogelijk elementen van ‘herstel’ worden ingebracht.³ In deze benadering wordt er betrekkelijk veel vertrouwen toegekend aan het toekennen van (materiële en procedurele) *rechten* aan slachtoffers van misdrijven. Wanneer we de betrokken rechten aan een nadere inspectie onderwerpen, blijkt dat heel veel van die rechten rechtstreeks of indirect zijn gekoppeld aan (het vooruitzicht van) een terechtzitting waarbij een rechter gaat oordelen over de schuld of onschuld van de verdachte en – in geval van een bewezenverklaring – zich moet uitlaten over een op te leggen sanctie. Dit is het geval in de meeste internationale rechtsinstrumenten omtrent de positie van het slachtoffer in de strafrechtspleging; het is niet

---

¹ Zie o.a. H. Goudriaan, *Overzicht publicaties over aangiftebereidheid*, Leiden: NSCR 2004.

² Zie het themanummer van *Justitiële Verkenningen* 3/07 over ‘Victimologie, slachtofferschap en samenleving’.

³ Vgl. A. Pemberton, *The cross-over: an interdisciplinary approach to the study of victims of crime*, diss. Tilburg, Apeldoorn/Antwerpen/Portland: Maklu 2010.

minder zichtbaar in de Nederlandse regelgeving op dit terrein. Voor de hand liggende voorbeelden betreffen het recht om te worden geïnformeerd omtrent de vervolgingsbeslissing en over tijd en plaats van de terechtzitting; de nadruk op bescherming van de fysieke en psychische integriteit van het slachtoffer wanneer deze als getuige moet optreden; en allerlei andere participatierechten gedurende de zitting (bijstand, vertaling), waarvan hier vanwege de bijzondere betekenis ervan het mondelinge spreekrecht tijdens de openbare behandeling van de zaak wordt genoemd.⁴

Het is waarschijnlijk niet overdreven te zeggen dat de juridisch gedreven onderzoekers binnen de victimologie een verhoudingsgewijs groot deel van hun aandacht richten op deze verschijnselen. Eigenlijk moeten we constateren dat ze een *te groot* aandeel van hun wetenschappelijk werk richten op dit type rechten. Immers, voor veruit de grootste groep van slachtoffers zijn deze rechten zowel nutteloos als irrelevant. Dat is het gevolg van het verschijnsel dat de Engelsen plegen aan te duiden als 'attrition', in gewoon Nederlands te vertalen als 'natuurlijk verloop' of 'natuurlijke afvloeiing', en door Römken treffender aangeduid als '*uitvalprobleem*'.

Een voorbeeld kan het vorenstaande verduidelijken. Verkrachting is onmiskenbaar nog steeds⁵ een prototype van een klassiek ernstig delict. Het misdrijf heeft doorgaans gevolgen voor het slachtoffer die variëren van ingrijpend tot traumatisch. De samenleving is hier niet blind voor. Er is dan ook een duidelijke internationale trend waarneembaar om beleid te intensiveren waardoor de kwaliteit van de politieke en justitiële bemoeienis met verkrachtingszaken zou moeten verbeteren. Daartoe zijn sedert ongeveer 1999 in vele landen protocollen ontwikkeld die ertoe strekken meer adequate opsporingsactiviteiten te verrichten en de slachtoffers beter advies te geven hoe ze hun positie binnen het strafrechtelijk systeem kunnen benutten. Zo ook in Nederland. Wie zou verwachten dat als gevolg daarvan (procentueel) méér veroordelingen zijn gevolgd, komt bedrogen uit. In Nederland is inmiddels gebleken dat het aangescherpte beleid wel heeft geleid tot *meer aangiftes*, maar vervolgens juist tot *minder veroordelingen* dan voorheen. En ook dit blijkt een internationale tendens. Daly en Bouhours hebben een meta-analyse uitgevoerd op niet minder dan 75 empirische studies in verschillende landen en kwamen tot de conclusie dat de situatie overall is *verslechterd*.⁶ Volgens hun cijfers gaat slechts 30% van de bij de politie aangegeven feiten door naar het OM. Van deze zaken leidt vervolgens gemiddeld 10 à 12% tot een veroordeling. Als we vervolgens bedenken dat niet meer dan circa 14% van deze verkrachtingen daadwerkelijk werden gerapporteerd aan de politie, is er geen hogere wiskunde voor nodig om onder ogen te zien welke minieme fractie van deze ernstige zedendelicten wordt afgedaan op de wijze die de wetgever (en de beleidsmakers) kennelijk voor ogen stond.

Zo kom ik al snel tot mijn eerste tussenconclusie. Vanuit het gezichtspunt van de slachtoffers moeten vraagstukken rond aangiftebereidheid vooral worden beschouwd als een kwestie van *toegang tot het recht* ('access to justice'). In de victimologische handboeken wordt wel regelmatig gewezen op de omstandigheid dat de meeste slachtoffers binnen het strafrechtelijk systeem niet verder komen dan de politie.⁷ Maar daarbij blijft onderbelicht dat een

---

⁴ Zie vooral K. Lens e.a., *Het spreekrecht in Nederland: een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?*, Tilburg: INTERVICT/PrismaPrint Tilburg 2010.

⁵ Dat wil zeggen: ook na de verruiming van de delictsomschrijving die gedurende de afgelopen decennia in vele jurisdicties heeft plaatsgevonden; en ook nog na minder gelukkige rechterlijke uitspraken als het bij ons bekende 'Tongzoen-arrest' (HR 21 april 1998, *NJ* 1998, 781 m.nt. De Hullu).

⁶ K. Daly & B. Bouhours, *Rape and attrition in the Legal process. A comparative analyses of five countries*, 2008. Zie specifiek voor het Verenigd Koninkrijk: L. Kelly, J. Lovett & L. Regan, *A gap or a chasm? Attrition in reported rape cases*, London: Home Office 2005.

⁷ Zie bijvoorbeeld Shlomo Giora Shoham, Paul Knepper & Martin Kett (eds.), *International Handbook of Victimology*, Boca Raton/London/New York: Taylor & Francis Group 2010.

nog grotere groep zelfs dat stadium niet bereikt. Wat mij betreft vormt dat de achtergrond van iedere nadere beschouwing omtrent aangiftebereidheid: misdaad vormt een ingrijpende schending van mensenrechten van het slachtoffer, en het slachtoffer mag op basis daarvan aanspraak maken op een 'effective remedy' binnen het vigerende stelsel van rechtspleging.

3. Soms spreekt een luchtige verwijzing naar een populaire bron duidelijker taal dan een hele reeks citaten van hooggeleerde zijde. Waarschijnlijk de meest gelezen cijfers op dit moment zijn die van Stieg Larsson uit het eerste deel van zijn Millennium trilogie.⁸ Nadat hij ons heeft ingelicht over de grote aantallen (en hoge percentages) vrouwen in Zweden die door mannen zijn bedreigd, onderworpen aan geweld en slachtoffer zijn geworden van ernstig gewelddadig seksueel misbruik, volgt de ontnuchterende uitsmijter: "92% of woman in Sweden who have been subjected to sexual assault have NOT reported the most recent violent incident to the police." Jawel, 92%.

In een wetenschappelijk medium kunnen we natuurlijk niet met impressionistisch of anekdotisch materiaal volstaan. Daarom toch – hoewel ik mijn toezegging om niet met een samenvatting van het beschikbare onderzoek te komen gestand zal doen – een paar basisgegevens die uit betrouwbare, verifieerbare bron stammen.

Volgens de Nederlandse Veiligheidsmonitor werden in 2009 27% van de gepleegde misdrijven bij de politie aangegeven.⁹ Ongeveer één op tien aangiftes vond plaats via het internet. Van de vermogensdelicten komt grofweg de helft ter kennis van de politie (44%). Ruim boven het gemiddelde scoren autodiefstal (89%) en woninginbraak (77%), hetgeen ongetwijfeld samenhangt met verzekeringstechnische redenen. Onder het gemiddelde zitten vooral poging tot inbraak (34%) en eenvoudige diefstal (24%). Vandalisme wordt in 17% van de gevallen gerapporteerd. Bij geweldsdelicten liggen de cijfers lager. In totaal wordt slechts circa 12% echt aangegeven bij de politie. Mishandeling komt op 36%, bedreiging op 11 % en seksuele delicten scoren laag met 3% (sic!). Een interessant detail is nog dat vooral diefstal uit een auto en fietsendiefstal de misdrijven zijn die verhoudingsgewijs vaak door middel van het internet worden aangegeven.

Wanneer we afzien van details en kleine afwijkingen, kan worden vastgesteld dat de Nederlandse cijfers in grote lijnen overeenkomen met die van veel andere landen. Uit de meest algemene bron op dit terrein – de International Crime Victim Survey – blijkt bijvoorbeeld uit gegevens van zo'n 70 landen dat zo'n 70% van gevallen van serieus huiselijk geweld niet werden aangegeven bij de politie. Zo zouden we natuurlijk nog wel even kunnen doorgaan. Maar dat is niet zinvol. In plaats daarvan kan een tweede tussenconclusie worden getrokken. Die luidt dat een grote meerderheid van gepleegde delicten door de slachtoffers niet wordt aangegeven bij de politie. De volgende vraag is dan waarom gedupeerden afzien van aangifte.

4. Wat zijn de onderliggende oorzaken – en de implicaties – van het achterwege laten van een aangifte van een misdrijf dat iemand is overkomen? Uit de criminologische literatuur blijkt telkens weer dat met afstand de meest genoemde reden om geen aangifte te doen betrekking heeft op de ernst van de zaak.¹⁰ "Het is niet zo belangrijk", wordt dan gezegd. De factoren die volgens de

---

⁸ Stieg Larsson, *The girl with the dragon tattoo*, London: MacLehose Press 2008, p. 415.

⁹ Integrale Veiligheidsmonitor 2009 – Landelijke rapportage, Rijswijk: Centraal Bureau voor de Statistiek 2010, p. 75 e.v. Opmerking verdient dat de cijfers vrijwel gelijk liggen met die van 2008.

¹⁰ Heike Goudriaan, Karin Wittebrood & Paul Nieuwebeerta, *Buurtkenmerken een aangiftedrag van slachtoffers van criminaliteit*. 'De effecten van sociaal-economische achterstand, informele sociale controle en vertrouwen in de effectiviteit van de politie', *Mens en Maatschappij* 2004, nr. 3, p. 309: "Een van de meest consistente bevindingen in empirisch onderzoek naar aangiftebereidheid is dat de beslissing van slachtoffers om al dan niet aangifte te doen nagenoeg bepaald wordt door de ernst van het delict...".

getroffenen de ernst van het feit bepalen zijn vooral gelegen in lichamelijke kwetsuren, een grote omvang van de schade of het gebruik van een wapen. Vanuit slachtofferperspectief valt hierbij aan te tekenen dat deze opsomming nauwelijks een verklaring biedt voor het zorgelijk lage aangiftepercentage bij zedendelicten. Het is toch onmiskenbaar dat hier sprake is van feiten die grote fysieke en psychische gevolgen hebben voor degenen die dergelijke vergrijpen moeten ondergaan. Voor die situaties moet dus zeker naar andere verklarende omstandigheden worden gekeken. Een tweede veelgehoorde oorzaak van het achterwege blijven van aangifte is de verwachting dat het toch niet helpt om bij de autoriteiten aan te kloppen. Met andere woorden: vaak verwacht men dat de politie niet tot actie zal overgaan. In het directe verlengde hiervan blijft aangifte ook achterwege als de benadeelde het delict zelf eigenlijk niet als een politiezaak beschouwt. Dat komt nogal eens voor als het in feite gaat om een conflict in de naaste leef- of werkomgeving. Als de 'dader' een familielid is, of een buurman dan wel een collega, ziet men de beste oplossing vaak niet in het inschakelen van het strafrechtelijk systeem. Een soortgelijke 'herstelrechtelijke' reden die frequent wordt genoemd, is dat het aan het delict ten grondslag liggende geschil reeds is opgelost. Veelal is er dan geen grond meer om hulp van overheidswege in te roepen. Geheel anders van aard is de situatie waarin de benadeelde bang is voor intimidatie of vergelding. Dit motief voor het afzien van aangifte speelt nogal eens een rol wanneer dader en slachtoffer (goede) bekenden van elkaar zijn. Angst voor represailles – en vrees voor het verder verstoren van intieme relaties – kan gemakkelijk doorslaggevend zijn bij het niet melden van bepaalde typen zedendelicten. Ten slotte wordt in de literatuur vaak verwezen naar negatieve consequenties voor de status van (illegale) immigranten. Als het feitelijke verblijf in Nederland in gevaar wordt gebracht door contact op te nemen met de politie, ligt het voor de hand dat de desbetreffende slachtoffers in een feitelijk vrijwel weerloze positie terecht komen.

Deze betrekkelijk droge opsomming van relevante factoren biedt niet meer dan een begin van begrip van wat hier eigenlijk op het spel staat. Teneinde de redenen om niet tot aangifte over te gaan meer theoretisch te duiden, heeft Goudriaan een aantal modellen beschreven en getoetst.¹¹

Volgens het *economisch model* zouden vooral kosten-baten afwegingen bepalend zijn voor het gedrag van gedupeerden. Bij de kosten wordt dan vooral de tijd en de inspanning gerekend die met een aangifte is gemoeid; aan de batenkant gaat het met name om verwachtingen omtrent de inspanning die de politie zich zal getroosten en het positieve resultaat daarvan. Het *psychologisch model* veronderstelt dat het vooral emoties zijn die de beslissing omtrent aangiftes bepalen. Angst (voor de consequenties), stress, en voorafgaande ervaringen (zowel met het juridische systeem als daarbuiten) zijn doorgaans doorslaggevend. Binnen dit model wordt ook aangenomen dat er een belangrijke invloed uitgaat van de directe sociale omgeving, met name van de adviezen en opvattingen van familieleden. Volgens het *sociologisch model* zouden het juist sociale structuren en instituties binnen de samenleving zijn die het aangiftgedrag conditioneren. Daarbij moet onder andere worden gedacht aan de welvaartsverdeling binnen een maatschappij, en aan het niveau en de soort van sociale controle die heersend is.

Goudriaan ziet waardevolle aanknopingspunten in ieder van deze modellen, maar wijst er ook op dat ze zonder uitzondering beperkingen vertonen waardoor de aangiftetereidheid niet volledig kan worden begrepen. Als een nieuwe stap vooruit bepleit ze een *socio-ecologisch model* dat de eerdere modellen overstijgt en waarin de verschillende eerdergenoemde variabelen worden ondergebracht. Het resultaat is een theorie waarin factoren op vier verschillende niveau's worden onderscheiden. Ten eerste factoren die 'de misdaad' betreffen: de

---

¹¹ Heike Goudriaan, *Reporting Crime. Effects of Social Context on the Decision of Victims to Notify the Police*, diss. Leiden, Veenendaal: Universal Press 2006.

aard van het delict, de ernst van het feit, etc. Ten tweede slachtoffergerelateerde factoren: persoonskenmerken van het slachtoffer, eerdere ervaringen – vooral met criminaliteit. Ten derde factoren die de 'context van het delict' raken: de locatie (publieke/private ruimte), al dan niet binnen een bekende omgeving/organisatie. En als laatste factoren die de 'context van het slachtoffer' aangaan, waarbij als eerste voorbeeld in beeld komt de vraag of er een voorafgaande betrekking bestond tussen de dader en het slachtoffer.

Mij lijkt dit een rijk model, waarin plaats is voor een reeks concrete omstandigheden waarmee een slachtoffer in de praktijk wordt geconfronteerd en waarvan de som in hoge mate bepalend en verklarend kan zijn voor het gedrag van het slachtoffer naar zijn directe omgeving en, soms als reflex daarvan, in de richting van de politieorganisatie. Ik geef een – niet uitputtende¹² – opsomming van factoren waarvoor inmiddels binnen de internationale literatuur empirische evidentie is gevonden.

In de eerste plaats blijkt de naaste familie en andere sociale relaties van slachtoffers een gewichtige invloed te hebben.¹³ Dit sluit aan bij onze intuïtie. Wanneer je wordt omgeven door naasten die weinig met de politie op hebben, ligt het niet voor de hand om voor de oplossing van ernstige problemen juist die route te kiezen. Voorts zijn er aanwijzingen dat de mate van sociaal-economische deprivatie van de buurt waar het slachtoffer woont negatief samenhangt met de geneigdheid om misdaad te rapporteren aan de autoriteiten.¹⁴ Ook de mate van informele sociale controle heeft invloed op het gedrag van slachtoffers. Naarmate er méér informele reguleringsmechanismen bestaan, is er minder behoefte aan officiële overheidsinterventies. Dan zijn er variabelen die meer betrekking hebben op persoonskenmerken van de slachtoffers. Zo blijken immigranten minder misdrijven aan te geven dan autochtonen.¹⁵ Het lijkt mij dat weinig toelichting vereist is om in te zien dat dit een zorgelijke situatie is. Heel interessant zijn de bevindingen omtrent het opleidingsniveau en de arbeidsomstandigheden van slachtoffers. Men zou verwachten dat met name bij incidenten van huiselijk geweld een hoger opleidingsniveau en een eigen werkkring zouden leiden tot meer vaardigheden en bijbehorend zelfvertrouwen (en onafhankelijkheid) bij de slachtoffers, hetgeen zichtbaar zou moeten worden in hogere aangiftecijfers. Dit effect van het opleidingsniveau blijkt zich wel voor te doen in ontwikkelingslanden, maar niet in de westerse wereld, terwijl voor het al dan niet hebben van een eigen werkkring helemaal geen significant verband met aangiftebereidheid werd gevonden.¹⁶ Ik denk dat de les die we hieruit moeten trekken luidt dat voorzichtigheid is geboden bij het veronderstellen van eenvoudige causale verbanden. De aanname dat een eigen baan – of een hoog opleidingsniveau - over de hele linie zal leiden tot financiële onafhankelijkheid van een partner en dus tot grotere autonomie en dus tot een gemakkelijker toegang tot het justitiële apparaat, is zo'n vooroordeel waarvoor tot nu toe geen steun is gevonden in empirisch wetenschappelijk onderzoek. Dat neemt niet weg dat de notie van autonomie op zichzelf, alsmede het daaraan verbonden begrip van 'empowerment', voor slachtoffers wel degelijk een eigen ruimte inhoudt om het hun overkomen onrecht ter kennis te brengen van de politie.

---

¹² Ik laat bijvoorbeeld meer abstracte macro-variabelen buiten bespreking, zoals de mate waarin een samenleving meer of minder patriarchaal is georganiseerd. Zie N. Websdale, *Rural woman battering and the justice system: an ethnography*, Sage Publishers 1997. Hetzelfde geldt voor het niveau van corruptie binnen de overheid, zie R.R. Soares, 'Crime Reporting as a Measure of Institutional Development', *Economic development and cultural change* 52(4), 2004, p. 851-871.

¹³ M.S. Greenberg & R.B. Ruback, *After the crime: victim decision making*, New York: Plenum Press 1992.

¹⁴ Goudriaan c.s., a.w. 2004.

¹⁵ O.F. Kittrie, 'Federalism, Deportation, and Crime Victims Afraid to Call the Police', *Iowa Law Review* 91, 2005, p. 1449.

¹⁶ M. Laxminarayan, 'Measuring crime victims pathways to justice: developing indicators for costs and quality of access to justice', *Acta Criminologica* Vol. 23, Issue 1, 2010. In deze studie werd gebruik gemaakt van een data-set die is ontleend aan de ICVS.

Wat zijn de concrete implicaties van deze bevindingen? Wat mij betreft de meest in het oog springende is dat vermogensdelicten zwaar oververtegenwoordigd zijn in de misdrijven die bij de politie worden aangegeven. Vanuit een victimologisch perspectief is deze stand van zaken in ten minste twee opzichten betreurenswaardig. Ten eerste betekent dit dat de meer ingrijpende en meer (immateriële) schade veroorzakende gewelds- en zedendelicten verhoudingsgewijs in te geringe mate effectieve toegang hebben tot het strafrechtelijk systeem. Het zijn juist deze zaken waarin het slachtoffer behoefte heeft aan erkenning. Het zijn deze gevallen waarin de samenleving solidariteit met de slachtoffers zou moeten uitstralen door 'hun geval' af te doen in het kader van een publiekrechtelijke rechtshandhaving. De oververtegenwoordiging van vermogensdelicten binnen de strafrechtsbedeling heeft voorts als spijtig gevolg dat een te groot deel van de capaciteit van het systeem wordt besteed aan verhoudingsgewijs ondergeschikte zaken. Als ik alleen al kijk naar de circa 900.000 fietsendiefstallen per jaar en de daaruit voortvloeiende administratieve last voor de politie, dan is de conclusie onontkoombaar dat er inderdaad – zoals Buruma stelde – sprake is van een zekere miniaturisering van het strafrecht.¹⁷ Het behoeft geen betoog dat de inzet die daarmee is gemoeid ten koste gaat van de aandacht waarop slachtoffers met bijzondere belangen en behoeften aanspraak zouden moeten kunnen maken.¹⁸

5. Ik kom tot enkele conclusies en aanbevelingen. De eerste daarvan is dat het wenselijk is om de aangiftequote in daarvoor in aanmerking komende gevallen te verhogen teneinde de slachtoffers in staat te stellen gebruik te maken van de bescherming die het strafrechtelijk systeem hen kan bieden. De beperking tot 'daarvoor in aanmerking komende gevallen' is van belang om zaken uit te sluiten die niet ernstig zijn of die beter in een andere omgeving kunnen worden afgedaan.^{19 20}

Een hierbij aansluitende aanbeveling houdt in dat er beleid dient te worden ontwikkeld om slachtoffers bij te staan die niet in staat zijn om aangifte te doen van het delict dat hen heeft getroffen. In dit kader valt bijvoorbeeld te denken aan het opzetten van nationale telefonische hulplijnen.²¹ Voorts is het belangrijk om de politie duidelijke richtlijnen te geven omtrent haar opstelling jegens slachtoffers voorafgaand aan het moment van de formele aangifte.

---

¹⁷ Ybo Buruma, *De dreigingsspiraal. Onbedoelde neveneffecten van misdaadbestrijding*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2005, p. 19 e.v.

¹⁸ Voetnootsgewijs signaleer ik nog maar even dat aan de ene kant met grote regelmaat bij gerechtshoven zaken van winkeldiefstal in appel meervoudig worden behandeld (geen ISD situaties), terwijl anderzijds in de zogeheten vastgoedfraude bekende gevallen met een belang van vele tonnen in euro's niet worden vervolgd wegens een gebrek aan capaciteit binnen het opsporings- en vervolgingsapparaat.

¹⁹ Enkele jaren geleden heb ik in dit tijdschrift bezwaar gemaakt tegen strafrechtelijk gespecialiseerde advocaten die burgers op lichtvaardige wijze in de rol van verdachte brengen door frivole aangiften te doen (zie 'Evaluatie van afgesloten strafzaken en de offensieve rol van de strafbalie', *DD* 2006, p. 475-485). Dat standpunt is van diverse kanten bekritiseerd, en niet altijd op invoelbare gronden. Schalken heeft het bijvoorbeeld in een wonderlijke noot onder HR 8 november 2005, *NJ* 2006, 537 over "de tyrannie van het relativisme" en over "een zelfgenoegzaam beroep op een versleten nostalgie". Ik begrijp niet waarom de bijna vanzelfsprekende waarschuwing tegen onterechte en lichtvaardige strafklachten op zo'n toon aan de kaak wordt gesteld.

²⁰ Ik ben ook een groot voorstander van instrumenten als de 'Aanwijzing opsporing seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties' (*Stcrf.* 2001, 64), waarin een balans wordt gezocht tussen een waardige omgang met slachtoffers en het vermijden van ongerechtvaardigde beschuldigingen aan het adres van verdachten.

²¹ Zie bijvoorbeeld het voorstel van het 'European Forum for Victim Services', *The Social Rights of Victims of Crime*, August 2001, art. 2 sub c: "Victim support services should set up national helplines to ensure that appropriate help and support is immediately accessible to victims."

Van geheel andere aard – maar niet van minder gewicht – is de aanbeveling om professionals buiten het politieke en justitiele circuit te trainen in het herkennen van de gevolgen van slachtofferschap. Dit geldt in het bijzonder voor de medische professies en voor mensen die in het onderwijs werkzaam zijn. Teneinde de effecten hiervan te vergroten zouden er bovendien meer institutionele contacten moeten worden ontwikkeld tussen organisaties voor slachtofferhulp enerzijds en medische en sociale instanties anderzijds.

Binnen het strafrecht zouden de mogelijkheden om via het internet aangifte te doen nog beter kunnen worden benut. En ten slotte zou het in bijzondere gevallen²² mogelijk moeten zijn om anoniem aangifte te doen.

Toegang tot het strafrecht. Het blijkt minder vanzelfsprekend te zijn dan het lijkt. Sommige hobbels zijn blijvend en onvermijdelijk. Andere barrières kunnen eenvoudig worden weggenomen. Laten we daar snel mee beginnen.

---

²² In sommige landen worden als voorwaarden gesteld dat het moet gaan om een ernstig geweldsdelict en het slachtoffer reden heeft om represailles van de dader te vrezen. Dan kan bijvoorbeeld domicilie worden gekozen op het adres van een politiebureau.